

FORORD

Den 18. september 2013 blev fremtidens forvaltning af grundvandet drøftet på et møde i Aarhus, arrangeret af ATV Jord og Grundvand.

Forskere, kortlæggere, myndigheder og vandselskaber deltog.

Mødet var anlagt som et debatmøde med skiftende oplæg og debat.

Emnerne fra mødet er her samlet i et resumé. Der blev ikke draget konklusioner på mødet; de refererede udsagn skal alene ses som synspunkter, der ikke nødvendigvis deles af alle mødets deltagere.

HOVEDPUNKTER

1. Miljøøkonomiske modeller viser, at indsatser til beskyttelse af grundvandet samfundsmæssigt kan betale sig.
2. Det er muligt at igangsætte en beskyttelse af grundvandet med det nuværende vidensgrundlag, men der skal udvikles mere detaljerede modeller.
3. Hele OSD bør beskyttes, ikke bare de særlige indsatsområder.
4. Kortlægningen er ikke statisk og afsluttet i 2015. Der vil også efter 2015 være behov for ny kortlægning af ressourcens størrelse, sårbarhed, behov for indsats og effektmålinger.
5. OSD bør omplaceres og evt. udvides så det afspejler et fremtidig øget vandbehov pga. befolkningsstigning mm.
6. Vandrammedirektivet stiller krav til god kvalitet også uden for OSD. Derfor bør hele landet kortlægges, herunder også interaktionen mellem overfladevand og grundvand.
7. Der bliver fremadrettet brug for en mere detaljeret kortlægning til blandt andet klimaindsatsen, optimering af indvindingsstrategier, optimering af boringsplacering i forhold til arealanvendelse og forureningstrusler.
8. Kommunerne halter efter med indsatsplanerne, indsatserne er for svage.
9. Der er brug for en finansieringsmodel til at sikre indsatserne og dermed den fremtidige ressource. Der skal skabes bedre juridiske og økonomiske muligheder for at gøre det nødvendige for at sikre drikkevandet ud i al fremtid.
10. Reguleringen bør ændres, så vandselskaber har flere muligheder for at gennemføre grundvandsbeskyttende tiltag, fx mulighed for at købe jord mhp. videreslag til skovrejsning.

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Afsnit
Hovedpunkter	
Hvordan kan den eksisterende viden i kortlægningen blive brugt?	1
Behov for videreførelse af kortlægning	2
Holistisk vandindvindingsstrategi	3
Fremtidig detaljering og ændret kortlægning	4
Indsatsplaner	5
Finansiering af indsatser	6
Organisering af opgaverne efter 2015	7

1. HVORDAN KAN DEN EKSISTERENDE VIDEN I KORTLÆGNINGEN BLIVE BRUGT

Vi ved meget fra de sidste 13 års kortlægning. Vidensniveauet er højere end i mange andre lande. Der skal sættes mere gang i beskyttelsens og indsatsplanlægningen nu hvor mange områder er kortlagte.

Pesticidsårbare sandområder kan trækkes ud af KUPA-sand. Pesticidsårbare lerområder kan ikke umiddelbart udledes af KUPA-ler. Der arbejdes på koncepter i projekterne SFO-sand og SFO-ler igangsat af Naturstyrelsen. Det kommer nok ikke til at ende med et kort over pesticidsårbare lerjorde i første omgang, da vidensgrundlaget forudses til ikke at være stort nok. Der ligger i princippet allerede en kortlægning af pesticidfølsomme områder: hvis der er høj grundvandsdannelse, nedadrettet gradient og fund af pesticider kan der være pesticidfølsomt.

2. BEHOV FOR VIDEREFØRELSE AF KORTLÆGNING

Der var generel enighed over hele linjen om, at grundvandskortlægningen bør fortsættes ud over den planlagte periode og udvides. Der blev nævnt flere grunde, men især fremtidens stigende behov for drikkevand, inkludering af de pesticidfølsomme områder samt behovet for en mere "holistisk" forvaltning af vandressourcerne. Der var desuden forslag om en bredt sammensat national styregruppe.

Pr. 1. januar 2013 - 13 år efter kortlægningen startede - er kortlægningen af OSD ca. halvvejs. Resten skal være færdig i løbet af 3 år.

I 2015, når OSD er færdigkortlagt, er det stadig kun de 40 procent af landet, som OSD udgør, der er kortlagt. De resterende 60 procent bør også kortlægges fordi:

- Den nuværende udpegning af OSD er statisk og repræsenterer ikke nødvendigvis de områder, hvor der er ressourcer. Der er brug for øget indvinding på grund af befolkningstilvækst
- Vandrammedirektivet stiller krav til god kvalitet også uden for OSD
- Interaktion mellem grundvand og vandløb og natur skal kortlægges iht. Vandrammedirektivet
- Det var en del af kortlægningsgrundlaget, at almindelige drikkevandsinteresser (ikke bare områder med særlige drikkevandsinteresser) stadig skulle prioriteres højt. Derfor bør områder med almindelige drikkevandsinteresser også kortlægges.

En kortlægning af den regionale udvikling i vandforbruget i Region Midtjylland frem til 2080 viser et stigende vandforbrug til både en stigende befolkning og til mere erhverv. En intern flytning i regionerne er mest afgørende for, hvor der bliver brug for vand. Især kommunerne omkring regionens hovedstad (her Aarhus) har stigende vandbehov frem til 2080 pga. stigende tilflytning. Der kan derfor blive brug for en revision af OSD; både med hensyn til størrelse og beliggenhed.

På nitratområdet bliver sårbarheden kortlagt, men på øvrige områder, fx pesticidområdet, er der brug for at udvikle kortlægningen.

GEUS skal varetage databasevedligeholdelse, opsamling af data mv. Bearbejdning af rådata skal på plads. Databaser må ikke lukke, de skal videreføres efter 2015. Sikringen af kvaliteten af data skal der fortsat arbejdes på efter 2015.

Det skal sikres at data bliver ved med være dynamiske og bliver brugt i daglige arbejde hos rådgiver, region og kommune etc. Hvordan sikres at data opdateres, så vi har sidste nye viden, ikke bare i data men også i konceptuelle forståelse? Det skal være en større enhed der står for det, fx GEUS eller Naturstyrelsen, det skal ikke være satellitter. Vidensplatformen skal være fælles, forskellige interesser skal ikke have forskellige databaser og lignende.

Kortlægningen skal ske under inddragelse af kommunerne eller evt. skal kommunerne rekvirere de kortlægninger, de hver især har brug for direkte hos en rådgiver.

3. HOLITISK VANDINDVINDINGSSTRATEGI

Fremtiden vil øge behovet for en "bæredygtig" eller holistisk vandindvingsstrategi, hvor forvaltningen sker ud fra økonomiske, økologiske og socialt afbalancerede (vandprisen) hensyn. Flere interessenter end i dag bør inddrages i planlægning og forvaltning af vandressourcen, der bør håndteres ud fra en holistisk forvaltning af det hydrologiske kredsløb.

4. FREMTIDIG DETALJERING OG ÆNDRET KORTLÆGING

Efterhånden som indsatsplanerne skal udmøntes i konkrete indsatser, vil der opstå behov for kortlægning på et helt andet detailniveau.

Udover, at kortlægningen hidtil kun har omfattet nitratområdet, men på øvrige områder mangler detaljeret kortlægning, fx pesticidområdet, er der andre grunde til, at der fremover vil være behov for yderligere kortlægning. Der er brug for klarere og mere nuancerede udmeldinger om hvilket detaljeringsniveau, der er nødvendigt for en indsats, eksempelvis nitratindsatsen. Hvordan dokumenterer kortlægningen at der er brug for en indsats og med hvilken tidshorisont?

Der er flere grunde til, at der er brug for ændret og mere detaljeret kortlægning. Urbanisering medfører ændringer i byens vandkredsløb, mere afstrømning i rør mm. Hydrologisk betyder det mere regnafstrømning, mindre grundvandsafstrømning osv. Der er også brug for ny kortlægning til klimatilpasning - LAR. Fra håndtering i rør til håndtering på overfladen. Der er brug for en høj detaljeringsgrad. - Geotekniske målinger, udgravninger, ledningstraceoplysninger mv. for at blive klogere på hvordan byens geologi kan udnyttes bedre. Og mht. til overvågning: Den statslige og kommunale overvågning er ikke finmasket nok. Lange tidsserier er nødvendige, især for vandløb. Vi skal vide hvor vi vil indvinde i nær og langt ude fremtid.

Udnyttes de dybe miocæne magasiner optimalt eller er der nogle kvalitetsproblemer vi ikke har kortlagt godt nok? Får vi udnyttet og beskyttet alle begravede dale med grundvandsinteresser? Burde vi kortlægge hele landet og sørge for at få viden om disse vigtige grundvandsressourcer og sørge for at de bliver beskyttet? Når heterogeniteten i dæklagene er høj, bliver beskyt-

telsen mindre, er det noget vi burde gøre noget ved? Bliver kemi brugt godt nok i en sammenstilling af forholdene?

Der er brug for:

- Mere inddragelse
- Mere usikkerhedsvurdering
- Modeller til at gøre overvågning bedre og mere målrettet
- Kapacitetsopbygning
 - Henimod en "bæredygtighedsdatabase" ifm. Vandplanerne for 2021

Måske har kortlægningen ikke taget stilling til, om der indvindes de rigtige steder.

Vandselskaberne mangler mere dynamiske modeller, der viser den differentierede indvinding.

5 INDSATSPLANER

Lovgivningsmæssigt ønskes der mere "skal" og ikke kun "kan".

Den eksisterende indsats er for begrænset. Den er fx begrænset til mindre områder omkring boringer, hvor det i stedet burde være større områder i OSD.

Der er brug for handling, den eksisterende kortlægning giver den nødvendige dokumentation til indsatser.

Der er eksisterende virkemidler men de udnyttes sjældent. Det kan dels være den politiske vilje lokalt, der halter, men det kan også skyldes manglende kortlægning - På nitratområdet er der kortlagt, men på øvrige områder, fx pesticidområdet, mangler der statslig kortlægning.

Der mangler finansiering i de kommuner, der ligger uden for de større byområder/ der mangler finansiering af indsatserne uden for eksisterende oplande.

Vandforsyningsstrukturen er under forandring. Der er en klar tendens til, at små vandværker lukkes og lægges ind under større vandforsyninger, som går sammen i større fællesskaber. De større selskaber og fællesskaber har nok lettere ved at løfte opgaven med udførelse og finansiering af indsatserne.

De hidtidige indsatser finansieret af vandselskaberne er ofte kun sket, hvis selskabet selv har stået for det, fx. skovrejsning, ikke fordi kommunerne har sat gang i noget.

Mht. skovrejsning er der en barriere i den eksisterende lovgivning, fordi den hindrer at vandselskaber kan eje jord, selv i korte perioder. Dermed begrænses vandselskabernes muligheder for at opkøbe jord til grundvandsbeskyttelse. Samtidig har staten og kommunerne begrænset økonomi til opkøb af jord til grundvandsbeskyttelse. Forsyningssekretariatet regner med at udlæg for køb er en investering, derfor gives ikke tillæg til prisloftet, det vil sige, at der ikke er muligheder for finansiering. Reguleringen bør ændres, så vandselskaber kan købe jord mhp. videresalg til skovrejsning.

Byudvikling i sårbare områder er en udfordring. Det er nødvendigt at tænke benyttelse og beskyttelse sammen. Lovgivningen er resultatet af knopskydning, der er et kæmpe behov for at få klare definitioner og få klare hjemler.

Kommunerne har brug for kort over områder, der viser, hvor grundvandet dannes. Der kan kommunerne intensivere tilsynet. Der er eksempler på virksomheder, som er etableret inden for de sidste 5 år, men alligevel har nået at forurene borer og ressource inden aktiviteten blev opdaget.

6. FINANSIERING AF INDSATSER

Finansieringen bør finde nye veje og herunder er det væsentligt at kunne beregne rentabilitet af forskellige indgreb. Kan det betale sig med rent vand, blev der spurgt retorisk, og både "medicinsk geologi" og miljøøkonomiske analyser peger på et "ja". Men skal det fortsat være forbrugerne, der betaler hele gildet, eller kunne man forestille sig en finansieringsfond? Hvad med prisloftet, og skal de nuværende afgifter køre videre – eller hvad med helt nye afgifter?

Der mangler finansiering i de kommuner, der ligger uden for de større byområder. Der mangler finansiering af de fremtidige drikkevandsområder, hvor der endnu ikke indvindes vand.

Finansieringen for indsatser i områder, der aktuelt indvindes fra, er også usikker. Vandselskaberne er bundet op af Forsyningssekretariatets vurderinger af prisloftet; det bør ikke være en hindring for grundvandsbeskyttelse.

Der bør være mulighed for et tillæg til prisloftet for overvågning relateret til fremtidig indvinding.

Kommunerne skal lave indsatsplaner, der sikrer ressourcerne 20-30 år frem i tiden.

Der er et behov for at et udvalg ser på mulighederne for finansiering af indsatsplanlægningen efter 2017.

7. ORGANISERING AF OPGAVERNE EFTER 2015.

Vandselskaberne kan varetage vandløbsvedligeholdelse og andre driftsopgaver ud fra kommunale retningslinjer. I det hele taget kunne man se vandselskaberne som "vandoperatør" der varetager opgaver inden for, overvågning (kemi, indvinding, recipient), udførelse af klimatilpasning, drift af vandløbsvedligeholdelse mm.

Kommunerne udarbejder indsatsplaner. Kortlægning gennemføres eventuelt ved at kommunerne rekvirerer kortlægning selv direkte hos rådgivere.

Regionerne kan eventuelt overtage opgaven med varetagelse af kortlægningen efter 2015.

Eller Naturstyrelsen eller anden central instans kan fortsætte med kortlægningsopgaverne. GEUS vedligeholder data og databaser, samt sikrer opsamling af data og udvikling af dynamiske platforme til håndtering og formidling af data og endelig sørger GEUS for en opsamling og udvikling af den konceptuelle forståelse, der ligger til grund for kortlægningen.